

УДК 336.71

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-37>**Огородник В. О.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і банківської справи,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9448-3351>

Ohorodnyk Valeriya
Uzhhorod National University

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах, що склалися в економіці України, особливо гостро постає проблема активізації інвестиційної діяльності. Банки як учасники інвестиційного процесу повинні забезпечувати ефективне управління значними фінансовими ресурсами як у власних інтересах, так і в інтересах інших суб'єктів національної економіки. Стан банківського інвестування в останні роки свідчить про недостатній рівень розвитку даної сфери при наявності вагомого потенціалу до її розширення. В статті досліджено сучасні особливості розвитку банківської системи України. Проаналізовано статистичні відомості, які характеризують активність банківської інвестиційної діяльності в Україні. Доведено, що піднесення економіки країни на новий щабель розвитку багато в чому залежить від інвестиційної діяльності банків. Визначено, що на даному етапі інвестиційна діяльність банків потребує модернізації з узгодженням суперечливих критеріїв: максимізації прибутку та мінімізації ризику.

Ключові слова: банк, інвестування, інвестиційна діяльність, інвестиційний процес, фінансові ресурси.

BANKING INVESTMENT PECULIARITIES IN UKRAINE

In the economy of Ukraine modern conditions, the problem of intensification of investment activity is especially acute. Banks as participants in the investment process must ensure effective management of significant financial resources both in their own interests and in the interests of other subjects of the national economy. Turning points in the banking sector cause negative consequences both in the financial sector and in the economic system as a whole, and in some cases cause crises of various kinds and duration in various spheres of a country's life. Current indicators consideration of the banking system of Ukraine is necessary to identify existing trends that may lead to the sustainable development of Ukraine. Indicators of bank investment in recent years show an insufficient level of development of this area in the presence of great potential to expand it. This fact is linked to a number of reasons objective and subjective, which relate to the general level of national economic stability in its various spheres, the lack of banks interest in financing investment projects due to significant risks. The article is devoted to the modern peculiarities of the banking system of Ukraine's development. Statistical data characterizing the banking investment activity in Ukraine are analyzed. It is proved that raising the country's economy to a new stage of development depends on the investment activities of banks. It is determined that the investment activity of banks needs to be modernized with the contradictory criteria harmonization: profit maximization and risk minimization. The main part of the bank's credit-investment portfolio in Ukraine is loans. At the same time, during the analyzed period there were quite significant changes in the share of investments in securities. A gradual increase in the volume of the loan and investment portfolio by domestic banks is observed during the analyzed period. The largest share in the bank loan and investment portfolio during the analyzed period is occupied by loans to businesses, investments in securities, and long-term investments. It is possible to draw the following conclusion on the basis of the conducted research: an increase in investment activity by banks during the 2016-2020 years indicates the improvement of the conditions for effective credit and investment activities.

Keywords: bank, investing, investment activity, investment process, financial resources.

JEL classification: G21, G24.

Постановка проблеми. Нині, банки функціонують в складних фінансово-економічних умовах, викликаних трансформаційними економічними змінами в країні. Разом з тим, в сучасних умовах ринкової економіки посилюється роль інвестиційних процесів, які здатні забезпечити розвиток пріоритетних сфер економіки. Специфіка цих процесів полягає в тому, що вони завжди повинні мати фінансове забезпечення, яке, в більшості випадків, спирається на позиковий ресурс. Проблема полягає в пошуку оптимального рішення в інвестиційній сфері, як з позиції банківської установи, так і з позиції інших суб'єктів національної економіки. У зв'язку з цим, тема є досить актуальною і сучасною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інвестиційних операцій банків займають

досить вагоме місце в наукових дослідженнях як за кордоном, так і в Україні. Дослідженням сучасного стану банківської інвестиційної діяльності займалися та займаються такі вчені, як І. Бланк, О. Білоус, І. Брітченко, Б. Луців, А. Пересада, М. Савлук та інші. Але сьогодні продовжуються наукові пошуки шляхів активізації інвестиційного ринку і посилення ролі та значення банків на ньому.

Мета статті полягає у визначенні особливостей здійснення банківської інвестиційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Переломні моменти в банківській сфері спричиняють виникнення негативних наслідків як у фінансовому секторі, так і в економічній системі в цілому, а подекуди провокують кризи

та кризові явища різного роду та тривалості в різноманітних сферах життєдіяльності країни. Розгляд сьогочасних показників банківської системи України необхідний задля виявлення наявних тенденцій, що можуть призвести до виходу економіки України на стежку сталого розвитку.

З 01.01.2000 р. по 01.01.2014 р. відбувалися незначні коливання у кількості дієвих банків. Так, загальна кількість банківських установ коливалася в межах 176-203 установ. З них банків з іноземним капіталом змінювалась від 30 банків (2000 р.) до 55 (у 2011 р.) [5]. Однак, станом на 01.01.2015 р. ліцензію НБУ мали вже лише 163 банківські установи (у т.ч. 51 банк з іноземним капіталом). За наступний рік кількість функціонуючих банківських установ скоротилася на 46 (або на 28,2%) і становила 117. Слід також зазначити, що протягом 2017 р. загальна чисельність банків також зменшилась і становила 93 установи. Станом на 01 січня 2018 року ліцензію Національного банку України мали 82 банківські установи (в т.ч. 39 банків з іноземним капіталом. На 1.01. 2020 р. у країні функціонувало 75 банків, з них: банки з іноземним капіталом – 35 (у тому числі 23 – зі 100 % іноземним капіталом) [5].

Зазначені тенденції пов'язані з програмою НБУ щодо очищення банківської системи, в якій розширено перелік критеріїв віднесення банку до категорії неплатоспроможних.

Через вагому докапіталізацію державних банків відбулись значні перегрупування в структурі власності БСУ. На початку 2020 року структура власності активів банківської системи України була репрезентована у такий спосіб: 66,2% – банки з приватним капіталом складають близько, 27,3% – банки іноземних банківських груп та 6,5% – це банки з державною часткою (див. табл. 1).

Розгляд показників банківської системи свідчить, що у 2019 р. активи збільшилися на 6,4% в порівнянні з попереднім роком і досягли рівня 1404 млрд грн станом на 1 грудня 2019 року. Станом на 01.12.2019 р. частка валютних активів БСУ складає 34% (46 % станом на 01.01.2016 р.) [5].

Зобов'язання загалом по українській банківській системі станом на 01.12.2019 р. дорівнювали 1 206638 млн грн, а частка валютних зобов'язань БСУ складає 45,5% (58% станом на 01.01.2016 р.).

За 2019 року доходи банків України, у порівнянні з результатом аналогічного періоду попереднього року, зросли на 23% і становили 222073 млн грн. Водночас, скоротилися витрати на 1,6% – до 163072 млн грн. Фінансовий результат діяльності БСУ за січень-листопад 2019 року був позитивний та становив 59001 млн грн, що на 39009 млн грн більше ніж за аналогічний період попереднього року [5].

Кризові явища допомогли банківській системі України очиститися від фінансово нестійких і збиткових банків, наслідком чого стало збільшення доходності, з одночасним зменшенням витрат, що призвело до отримання і що своєю чергою призведе до піднесення економіки країни на новий щабель розвитку.

За 2019 рік активи банківського сектору зросли на 9,9% – до 1494460 млн. Станом на 01.01.2020 р. сума наданих кредитів становила 1033539 млн грн. З них 206761 млн грн – кредити, надані фізичним особам та 822020 млн грн – кредити, що надані суб'єктам господарювання. Вкладення у цінні папери становили 538943 млн грн, що на 58328 млн грн більше ніж у попередньому році (станом на 01.01.2019 р. – 480615 млн грн) [5].

Банківський кредит є одним із можливих джерел інвестиційних ресурсів. Отже, основною складовою кредитів протягом року були кредити, надані суб'єктам господарювання та фізичним особам.

Джерелами формування кредитно-інвестиційного портфеля банків виступають як власні, так і позикові, так і залучені фінансові ресурси, що окреслює перемену в його обсягах пропорційно масштабам розвитку банківської сфери. На рис. 1 представлено обсяги кредитно-інвестиційного портфеля банків України.

Розбираючи наведені статистичні відомості, варто відзначити, що найбільшого значення обсяги кредитно-інвестиційного портфеля банків України сягають на початку 2019 р., до чого відбувається поступове збільшення показника, що, відповідно, вказує на підви-

Таблиця 1

Структура власності активів банківської системи України

Класифікація, яка застосовувалась у 2011-2015 рр. [1]					
Класифікація	2011	2012	2013	2014	2015
I група	17	17	15	15	16
II група	22	19	20	20	19
III група	21	22	15	23	33
IV група	115	117	116	122	95
У 2016 році застосовувалася нова класифікація [2]					
Класифікація					2016
Банки з державною часткою (в яких держава володіє часткою понад 75 %)					7
Банки іноземних банківських груп					19
Група I (банки, частка активів яких більше 0,5 % активів банківської системи)					13
Група II (банки, частка активів яких менше 0,5 % активів банківської системи)					78
З 2017 року класифікація діє лише за ознакою форми власності					
Класифікація			2017 [4]	2019 [3]	
Банки з державною часткою (в яких держава володіє часткою понад 75 %)			6	5	
Банки іноземних банківських груп			25	21	
Банки з приватним капіталом (не менше ніж 50 % статутного капіталу)			63	51	

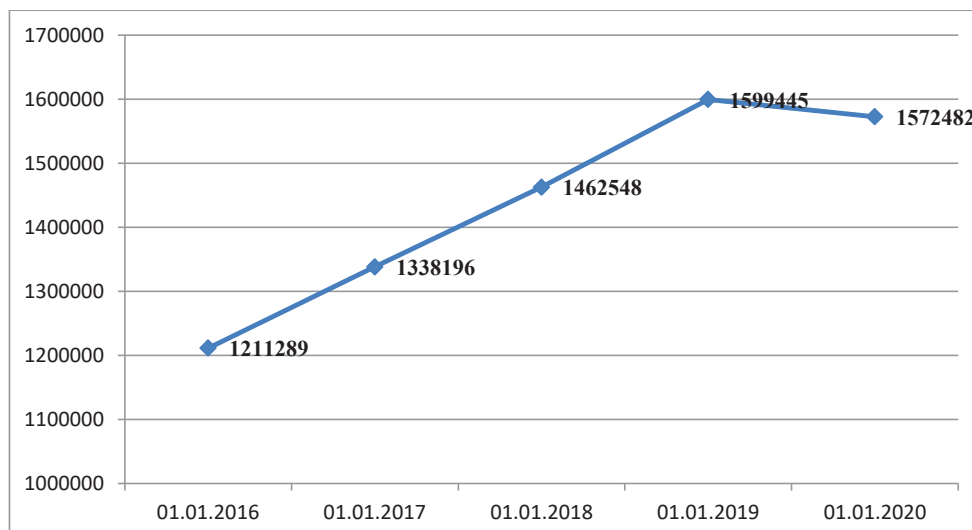

Рис. 1. Динаміка кредитно-інвестиційного портфеля банків України протягом 2016–2020 рр.

Джерело: побудовано з використанням даних [5]

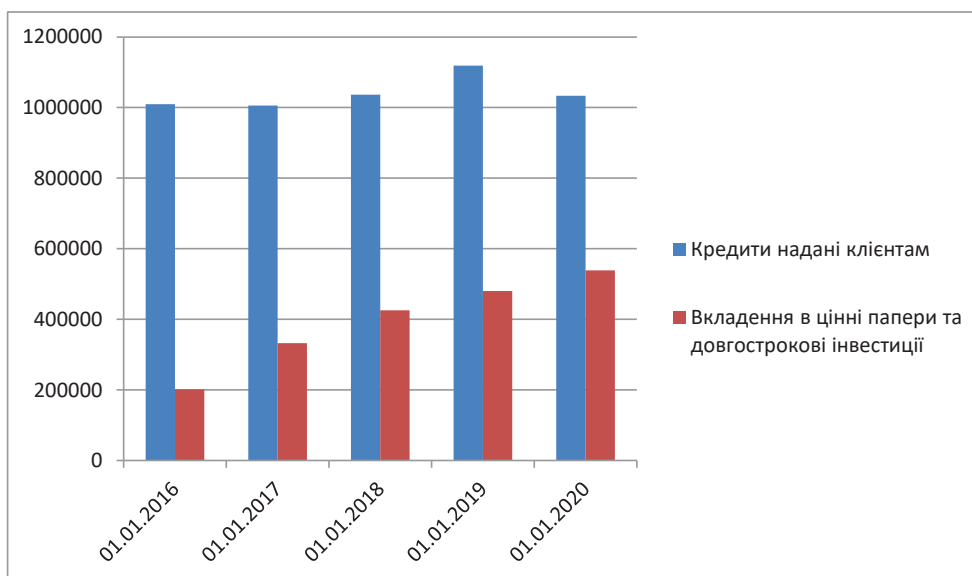

Рис. 2. Динаміка кредитно-інвестиційного портфеля банків України протягом 2016–2020 рр.

Джерело: побудовано з використанням даних [5]

щення і інвестиційної активності банківських установ у зазначений період (рис. 2).

Дані рис. 2 свідчать, що основною складовою кредитно-інвестиційного портфеля банків України виступають саме кредити. Однак при цьому протягом аналізованого періоду відбулися досить значні зміни у питомій вазі інвестицій у цінні папери. Вони характеризуються поступовим зростанням протягом аналізованого періоду, що, однак, може свідчити як про збільшення обсягів інвестицій у цінні папери юридичних осіб, так і про політику банків щодо управління ризиками діяльності шляхом купівлі цінних паперів, емітованих державою.

Формування кредитно-інвестиційного портфеля банку є непростим і досить важливим завданням, оскільки потребує узгодження суперечливих критеріїв: максимізації прибутку та мінімізації ризику. У цілому, назріває потреба в оптимізації, раціоналізації та модер-

нізації кредитно-інвестиційного портфеля, що дасть змогу примножити результативність кредитних й інвестиційних операцій. При цьому основним завданням є визначення оптимального співвідношення між кредитною й інвестиційною діяльністю комерційного банку.

У зв'язку з цим дослідимо тенденції зміни основних показників кредитно-інвестиційного портфеля вітчизняних банків, що наведена у таблиці 2.

Як свідчать дані таблиці 2.2, станом на 01.01.2020 р. кредитно-інвестиційний портфель банків в Україні склав 1572481 млн грн, що на 562713 млн грн більше, ніж за аналогічний період 2016 р., і на 453620 млн грн більше, ніж на початку минулого року. Таким чином, протягом зазначеного періоду спостерігається поступове нарощування обсягів кредитно-інвестиційного портфеля вітчизняними банками.

Найбільшу частку в кредитно-інвестиційному портфелі банку протягом аналізованого періоду займа-

Таблиця 2

Структура кредитно-інвестиційного портфеля українських банків*

Назва показника		01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020
Кредити надані клієнтам		1009768	1005924	1036745	1118861	1033538
У тому числі	кредити, що надані органам державної влади	3 360	1 427	1 517	2 865	4 724
	кредити, що надані суб'єктам господарювання	830 632	847 092	864 412	919 071	822 020
	кредити, що надані фізичним особам	175 711	157 385	170 774	196 859	206 761
	кредити, надані небанківським фінансовим установам	65	20	42	66	33
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції		201 520	332 273	425 803	480 615	538 943
Кредитно-інвестиційний портфель		1009768	1005924	1036745	1118861	1572481

Джерело: сформовано на основі даних [5]

ють кредити надані суб'єктам господарювання та вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції.

На основі проведених досліджень можливо зробити такий висновок: за період 2016–2020 рр. спостерігається зростання інвестиційної активності банків, що свідчить про покращення умов для ведення ефективної кредитно-інвестиційної діяльності.

Висновки. На закінчення можна сказати, що однією з найважливіших функціональних форм банківського інвестування є інвестиційний кредит, який

призначений для реалізації різних інвестиційних проектів і грає виключно важливу роль в забезпеченні модернізації та розвитку економіки. В даний час основними напрямками інвестиційного процесу повинні стати прискорене зростання капіталовкладень, перш за все, в сектори, які здатні забезпечити конкурентоспроможність української економіки; в ряд ключових секторів, що не володіють належним інвестиційним потенціалом та носять інноваційний характер.

Список використаних джерел:

1. Банківська система України // Національне рейтингове агентство «Рюрік». URL: <http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1187>. (дата звернення: 10.05.2020).
2. Банки у 2016 році розподілятимуться на групи за новими критеріями // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=25852020 (дата звернення: 10.05.2020).
3. Національний банк залишив без змін критерії розподілу банків на групи на 2019 рік // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/natsionalniy-bank-zalishiv-bez-zmin-kriteriyi-rozpodilu-bankiv-na-grupi-na-2019-rik> (дата звернення: 10.05.2020).
4. Національний банк змінив критерії розподілу банків на групи // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=43805377 (дата звернення: 10.05.2020).
5. Основні показники діяльності банків // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (дата звернення: 20.05.2020).

References:

1. Bankiv's'ka systema Ukrayiny [Banking system of Ukraine] (2015). Retrieved from: <http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1187>.
2. Banky u 2016 rotsi rozpodilyatymut'sya na hrupy za novymy kryteriyamy [Banks in 2016 will be divided into groups according to new criteria]. (2016). Retrieved from: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=25852020. (in Ukrainian)
3. Natsional'nyy bank zalishyv bez zmin kryteriyi rozpodilu bankiv na hrupy na 2019 rik [The National Bank left unchanged the criteria for the division of banks into groups for 2019]. (2019). Retrieved from: <https://bank.gov.ua/news/all/natsionalniy-bank-zalishiv-bez-zmin-kriteriyi-rozpodilu-bankiv-na-grupi-na-2019-rik> (in Ukrainian)
4. Natsional'nyy bank zminyv kryteriyi rozpodilu bankiv na hrupy [The National Bank changed the criteria for dividing banks into groups]. (2017). Retrieved from: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=43805377 (in Ukrainian)
5. Osnovni pokaznyky diyal'nosti bankiv [Basic indicators of banks]. (2020). Retrieved from: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>. (in Ukrainian)